

weer thuis

VAN WONEN IN EEN INSTELLING
NAAR WONEN IN DE WIJK

vereniging van
woningcorporaties

RIBW ALLIANTIE

organisaties voor maatschappelijke ggz

KENNIS DELEN EN ONTWIKKELEN

INLEIDING

Een dak boven je hoofd. Dat is helaas niet voor iedereen vanzelfsprekend. Veel mensen wachten in de maatschappelijke opvang of beschermd wonen op een eigen plekje. Een woning is slechts het begin. Hoe helpen we ze bij het terugvinden van hun plek in de samenleving? Een baan vinden en het leven weer oppakken. Hoe bieden we goede begeleiding? De burens willen ook prettig blijven wonen. Allemaal vragen die medewerkers van woningcorporaties, gemeenten en zorg-opvanginstellingen zich dagelijks stellen.

In acht regio's zijn bestuurders van deze partijen de afgelopen twee jaar samen aan de slag geweest om mensen uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen te helpen aan een eigen woning met de juiste begeleiding en zorg. Precies die opgave laat zien dat geen van de betrokken partijen dit alleen kan oplossen. Daar hebben wij elkaar bij nodig.

We zijn met het actieprogramma Weer Thuis! een nieuwe beweging gestart. Maar we hebben nog veel te doen, want we zijn er zeker nog niet. Lees in deze publicatie hoe de acht regio's het hebben aangepakt en wat ze ervan hebben opgestoken. Leer van hun ervaringen en tips om dit probleem aan te pakken.

Wij gaan door! En we hopen dat jullie meedoen.

Laat je inspireren en succes!

Cornel Vader – Leger des Heils

Marnix Norder – Aedes vereniging van woningcorporaties

Jan Laurier – Federatie Opvang

Hans Adriani – Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Erik de Ridder – Vereniging van Nederlandse Gemeenten

DE OPBRENGST

Mensen met een psychische kwetsbaarheid horen erbij. Ze wonen normaal – net als andere mensen – in een woning. In de buurt zijn mensen die helpen. Burens, vrienden en als het nodig is een professional. Onder de vlag van Weer Thuis staken gemeenten, de zorg en de corporaties de koppen bij elkaar om dit samen waar te maken.

Wat is de opbrengst? In de eerste plaats zijn het de dingen die voor de hand liggen, maar die bij nader inzien niet vanzelfsprekend zijn. Elkaar leren kennen, weten hoe het werkt bij de andere partij. Dat geen cliënt hetzelfde is en dat maatwerk daarom geboden is. Dat je af en toe eens wat moet durven en iets doen wat in feite de grenzen van de eigen organisatie te buiten gaat. Veelgehoord is ook dat het veel voldoening geeft om het voor deze doelgroep goed te regelen.

Tips uit de acht pilots

- **Verdiep je in de context van de andere partij: hoe werkt het in de zorg? Wat zijn de regels bij de corporatie? De dilemma's van de gemeente?**
- **Maak een door partijen gedeelde analyse: over hoeveel cliënten gaat het? Wat is de woningbehoefte?**
- **Richt een 'matchingspoint' in of een makelaarsrol voor een passende match tussen de cliënt, een woning en de benodigde zorg.**
- **In Assen zijn 'uitstroomprofielen' gemaakt, een categorisering van cliënten en wat ze nodig hebben: zo spreken de zorg, de corporatie en de gemeente één taal.**
- **Op tijd beginnen. Als een cliënt instroomt begint het voorbereiden op het zelfstandig wonen. Wat heeft hij nodig? Wat is een geschikte woning? In de Hoeksche Waard hebben ze daarvoor een 'uitstroommonitor' ontwikkeld.**
- **Zorg dat cliënten goed landen in de wijk en voorkom dat alle doelgroepen in dezelfde complexen worden gehuisvest.**
- **Gemeenten, maak in de regio afspraken over de verdeling van cliënten in de regio.**
- **Klantreizen – het verhaal van cliënten, waar lopen zij tegenaan? – zijn een goed vertrekpunt voor verbeteringen.**

'SPIJKERS MET KOPPEN SLAAN IN PLAATS VAN NAAR ELKAAR WIJZEN'

De bestuurders van de corporaties, zorgaanbieders en gemeenten in Groningen staan vierkant achter de afspraken voor goede huisvesting en zorg in de wijk voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Per jaar komen zeshonderd woningen beschikbaar.

De grote winst van Weer Thuis is dat woningcorporaties, zorgaanbieders en de gemeenten elkaar gevonden hebben, zegt Hans van der Meijs, projectleider 'Wonen' binnen het programma Beschermd wonen & Opvang van de centrumgemeente Groningen. 'In de driehoek moeten we de problemen oplossen. In plaats van naar elkaar wijzen, gaan we spijkers met koppen slaan. We hebben nu duidelijke afspraken en het is helder wie welke rol heeft.'

De centrumgemeente Groningen analyseerde het cliëntenbestand en kwam op zeshonderd cliënten per jaar die uitstromen. De gemeente monitort deze uitstroom, ook met het oog op een centraal meldpunt waar vraag van cliënten/zorgaanbieders en aanbod van woningen beter aan elkaar kunnen worden gekoppeld. Het idee is om veel eerder actie te ondernemen zodat een cliënt een woning kan krijgen als hij eraan toe is. Het is een streven waar alle bestuurders voor willen gaan. Maar daarmee ben je er nog niet, weet Van der Meijs. 'Toen we op een vraag van de crisisopvang concreet aan de slag gingen om een cliënt in een gemeente te huisvesten

waren er toch allerlei obstakels, wat illustreert dat je vroeg moet beginnen om in individuele gevallen oplossingen te zoeken. Ook binnen de gemeente zelf; de verschillende domeinen weten elkaar vaak nog onvoldoende te vinden.'

'HET IS EENVOUDIGER DAN JE DENKT: HET IS EEN KWESTIE VAN DOEN'

Wethouder Jan Jacob Boersema van de gemeente Midden-Groningen was gastheer van de feestelijke bijeenkomst waar alle partijen het convenant tekenden. 'Het convenant is een prima basis om de uitvoering te verbeteren.' Boersema stuurt erop dat bij elke cliënt die een woning krijgt toegewezen in zijn gemeente, er altijd overleg is tussen de corporatie, de zorgaanbieder en de gemeente. Dat gaat over wat een goede woning en woonomgeving is voor de cliënt. Welke zorg en voorzieningen zijn nodig? Midden-Groningen heeft goede ervaringen met een woonlocatie in Hoogezand-Sappemeer waar twaalf ex-clieënten van de maatschappelijke opvang een thuis vonden. Ze knapten het pand samen op. De buurt moest wennen aan het idee, maar na een kennismakingsbijeenkomst werden de bewoners snel geaccepteerd. 'Dat de bewoners samen aan het klussen waren, werkte ook goed. De burens zagen dat ze er echt voor wilden gaan. Omwonenden weten dat er een conciërge is waar ze terecht kunnen mocht

er iets misgaan.' Boersema vertelt dat cliënten beschermd wonen in zijn gemeente een cursus 'woonvaardigheden' krijgen in samenwerking met een van de corporaties. 'Het is belangrijk dat mensen met een psychische kwetsbaarheid goed landen in de wijk. Dat vraagt samenwerking tussen de zorgaanbieder, de corporatie en de gemeente. Daarin zit de meerwaarde van het convenant dat we in het kader van Weer Thuis hebben gesloten.'

Zeshonderd woningen per jaar is een aanzienlijk aantal. Zijn die woningen er? 'Jazeker,' zegt bestuurder Lex de Boer van de woningcorporatie Lefier. 'Maar stel je ze beschikbaar voor deze groep? Het is een verdelingsvraagstuk. Iedereen weet dat de

kosten van wonen in een instelling tien keer zo hoog zijn als in een woning met ambulante zorg. Daarom moeten we het samen oplossen. Dat is eenvoudiger dan je denkt: het is een kwestie van doen.' Op de werkvloer betekent het convenant voor Lefier dat de verhuurmakelaar gaat bemiddelen voor cliënten van beschermd wonen. Een werkgroep van de corporaties gezamenlijk ontwikkelt een vragenlijst om in beeld te brengen wat voor een woning nodig is voor het welslagen van het zelfstandig wonen. 'Het is belangrijk dat passende zorg beschikbaar is, en dat de corporatie wordt geholpen om de omgeving gerust te stellen. Als we de intenties in het convenant waarmaken komt het goed.'

In het kort:

Twintig gemeenten, twaalf woningcorporaties en 28 zorgaanbieders in Groningen hebben het convenant 'Huisvesting (ex)cliënten Beschermd wonen & Opvang' getekend. Voor zeshonderd cliënten per jaar komen woningen beschikbaar, binnen drie maanden nadat de cliënten eraan toe zijn. Zorgaanbieders zorgen er voor dat cliënten goed voorbereid zijn om weer zelfstandig te gaan wonen. Gemeenten zorgen dat ze belemmeringen wegnemen, zowel in de woonomgeving als op het terrein van inkomen en schulden. Cliënten wonen in beginsel in de plaats waar ze vandaan komen, wat de druk op de woningvoorraad in centrumstad Groningen vermindert. Alle gemeenten zorgen dat zorg op maat beschikbaar is. Er komt een centraal punt waar cliënten kunnen worden aangemeld.

KLEIN BEGINNEN EN EEN BEETJE DURF

Met klein beginnen, kijken waar je uitkomt en een beetje durf krijgt de regionale aanpak van beschermd wonen en maatschappelijke opvang vorm in het Rijk van Nijmegen en Rivierenland. 'Je kunt afwachten of je vinger opsteken en meedoen.'

De regionale aanpak is essentieel om mensen met een psychische kwetsbaarheid passend te huisvesten, zegt manager Ton Gerrits van corporatie Woongenoot. Hij is ook voorzitter van werkgroep WBB voor het huisvesten van bijzondere doelgroepen, waarin zes corporaties samenwerken. 'Er zijn op zich voldoende woningen, maar de mensen komen altijd terecht in de onderste segmenten van de woningmarkt. Zo ontstaan probleemwijken met armoede en sociale problematiek. 'We willen mensen op een verantwoorde manier plaatsen en ook de belangen van zittende huurders in het oog houden. Samenwerken is belangrijk omdat je dan van elkaar weet waar de mensen zitten, anders creëer je hotspots.' De meerwaarde van het actieprogramma Weer Thuis is dat er nu eenduidig wordt samengewerkt, zegt Gerrits.

'WE LATEN MENSEN TERUGKEREN IN HUN EIGEN OMGEVING, DAT IS DE KERN'

Rivierenland is een van de regio's waar dit gebeurt. Woningcorporatie Kleurrijk Wonen is volop in gesprek met de gemeenten in de regio. In Neder-Betuwe en Tiel heeft Kleurrijk Wonen samen met collega-corporatie SWB een pilot gedaan om te kijken hoeveel woningen per gemeente nodig zijn om de uitstroom op te vangen. 'De overlegstructuren waren al vrij goed, maar de regionale uitstroom uit beschermd wonen is nieuw,' zegt directeur Jaap van Dam. Uit de pilot blijkt dat hiervoor in Rivierenland in iedere gemeente vier woningen per jaar nodig zijn. Dat moet lukken, denkt van Dam. Het vraagt wel goede begeleiding. Niet alleen van zorgaanbieders, ook de medewerkers van de corporatie – werklieden, wijkbeheerders en woonconsulenten – houden een oogje in het zeil. 'Als er overlast is willen we snel met de betrokkenen om tafel.' In Tiel bouwde de corporatie onlangs een appartementencomplex waarin 12 van de 36 woningen bestemd zijn voor mensen met schizofrenie, weliswaar met 24 uur begeleiding. De andere bewoners accepteerden dit zonder grote bezwaren na een informatiebijeenkomst. In de praktijk blijken er ook geen problemen.

Beleidsadviseur Maarten van Rosmalen van de gemeente Neder-Betuwe vindt het belangrijk om aan de slag te gaan met beschermd wonen. 'Het onderwerp lag altijd bij de centrumgemeente Nijmegen, maar ik wil me verdiepen in de doelgroep

om de juiste stappen te kunnen zetten nu wij zelf verantwoordelijk worden.' Vanuit de pilot ontstond een waardevol netwerk van zorgaanbieders, de corporatie en de gemeente die elkaar nu geregeld spreken. 'We hebben elkaar goed leren kennen.' Concreet ligt er nu een plan van drie bewoners uit een beschermde woonvorm die gezamenlijk zelfstandig willen gaan wonen. Aan de hand van die casus is Van Rosmalen van alles het aan het regelen. Het zorgbudget is nog een los eind omdat de (door)decentralisatie van het budget voor beschermd wonen nog moet plaatsvinden en de centrumgemeente nog budgetverantwoordelijk is. 'Maar,' zegt Van Rosmalen, 'dat lossen we wel op.' Hij werkt met zorgaanbieders RIWB, Pro Persona en Elios. Ze zijn alle ook betrokken bij de

regionale aanpak van beschermd wonen. Met de gemeente zijn ze in gesprek over het opzetten van tussenvorm, een woonlocatie voor zelfstandig wonen met zoveel begeleiding als nodig, en die geschikt is voor verschillende doelgroepen, ook bijvoorbeeld slachtoffers van huiselijk geweld. De pilot in Neder-Betuwe en Tiel loopt daaraan parallel. 'De insteek was eerst om de woonopgave in beeld te brengen. Het komt voor onze gemeente neer op vier woningen per jaar. Maar dat is niet de kern, de echte opgave is dat we mensen straks laten terugkeren in hun eigen omgeving. We organiseren de zorg en we zorgen dat we de buurt goed informeren en erbij betrekken, dat geldt ook voor de politie. Dat is het mooie van lokaal werken, je kent elkaar en als je iets wilt regelen pak je de telefoon en dan heb je al snel concrete afspraken.'

In het kort:

De gemeenten, zorgorganisaties en corporaties in het Rijk van Nijmegen en Rivierenland maken werk van de regionale aanpak van beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Het idee is een convenant te sluiten om de uitstroom uit instellingen verantwoord vorm te geven. Met goede woningen, passende zorg en begeleiding. Dit krijgt vorm in een aantal concrete pilots. In Rivierenland werken de gemeenten Culemborg en Neder-Betuwe samen met corporaties en zorgorganisaties om ervaring op te doen met de doelgroep van beschermd wonen. Ook in plaatsen worden diverse afspraken gemaakt tussen corporaties, gemeenten en zorgaanbieders over het huisvesten van bijzondere doelgroepen.

‘Weer Thuis heeft ons ver gebracht maar we zijn er nog niet’

CONCESSIES VAN ALLE PARTIJEN GEVEN RESULTAAT IN NOORD-LIMBURG

Het is eigenlijk niet de taak van jouw organisatie, maar voor de goede zaak zorg je dat het toch gebeurt. Het is illustratief voor het groeiend vertrouwen tussen gemeenten, corporaties en zorgaanbieders in Noord-Limburg.

Huurders moeten de huur een maand vooruit betalen, maar je salaris of uitkering krijg je pas aan het eind van de maand. Hoe moet dat met mensen uit beschermd wonen? Zij hebben meestal nog geen inkomen, dat krijgen ze pas als ze weer zelfstandig wonen. Wie moet er water bij de wijn doen, de corporatie of juist de gemeente? Het is een van de praktische problemen die op de overlegtafel van Weer Thuis zijn gepasseerd. Het lijkt onbeduidend, maar zo'n eerste maand huur kan een onoverkomelijk struikelblok vormen voor een cliënt. De gemeente Venray heeft besloten de huur in zo'n geval voor te schieten, vertelt beleidsmedewerker Elleke Raedts.

discussieerden of er wel of juist niet genoeg woningen beschikbaar waren voor de doelgroep. ‘Dankzij het overleg is er meer begrip en hebben we gezamenlijk doelen gesteld. Over aantallen woningen, over de kwaliteit van de woningen en ook over een veel betere afstemming met de zorgpartijen. We weten nu een half jaar van tevoren dat een cliënt gaat uitstromen. Ook hebben we afspraken gemaakt voor als het escaleert.’ Om de zes weken kwam een werkgroep op het niveau van de uitvoering bijeen en eens per twee maanden bespraken bestuurders knelpunten die op tafel kwamen. Het heeft prima gewerkt, zegt Houbban.

‘JE MOET LEF EN INITIATIEF TONEN, ANDERS BLIJF JE PRATEN’

‘Je moet over grenzen heen kunnen stappen, al is dat lastig. Bij de gemeente vindt niet iedereen dit een taak van de gemeente.’

Corporaties, zorgaanbieders en gemeenten zaten aanvankelijk niet op een lijn, vertelt manager Samad Houbban van Wonen Limburg. Partijen

Raedts vindt dat ook. ‘Het was prettig dat een projectleider van buiten het proces leidde. Je hebt telkens onderhandelingsituaties. Iedereen wil weliswaar hetzelfde, maar allemaal vanuit een ander perspectief.’ Zo kijken de corporatie en de gemeente net iets anders aan tegen de huurvoorwaarden.

De corporatie wil een drie-partijen-overeenkomst: geen woning zonder intensieve zorg. De gemeente wil dat de cliënt zelfstandig verder kan als de indicatie beschermd wonen vervalt. Details die nog niet zijn uitgewerkt. ‘Maar,’ zegt Raedts, ‘we komen daar zeker uit.’

Zorgaanbieder VVGI Vincent van Gogh stapt ook over grenzen, vertelt manager Henk Verstappen. ‘We hebben nu een gedeelde visie op het verantwoord zelfstandig wonen. Het proces stakte doordat er te weinig woningen waren, door financiële problemen van cliënten of omdat de zorgaanbieder geen verhuurder wilde worden. Zaken die we gaan oplossen. Wij hebben gezegd dat we wel als huurder en verhuurder willen optreden voor woningen waar een aantal cliënten gezamenlijk – maar zelfstandig – wonen met individuele begeleiding. Om zulke tussenvormen te kunnen aanbieden moet je lef tonen en het initiatief nemen. Anders blijf je praten.’ Vanaf zijn centrale terrein wil Vincent van Gogh 24 uren

bereikbaarheid gaan opzetten in combinatie met een time-outvoorziening. Ook in te zetten voor andere zorgorganisaties. Dit past in het ambulantiseren en in de transitie van beschermd wonen. Gemeenten werken daar al langer aan, vertelt Raedts. ‘We plegen veel inzet om het zelfstandig wonen zo goed mogelijk te laten slagen.’ De gemeenten investeren in buurtcirkels en inloopvoorzieningen. Ook is een netwerkapp ontwikkeld, en voor als het plotseling slechter gaat met een cliënt is een time-outvoorziening opgezet. ‘Dat deden we al zonder Weer Thuis.’ De winst van Weer Thuis is drieledig, zegt Raedts. De uitstroom is in beeld en er is een matchingpoint om voor elke cliënt de juiste woning te vinden met goede begeleiding. Ook zijn sluitende afspraken gemaakt om huisuitzettingen te voorkomen door snel in te grijpen als iemand de huur niet heeft betaald. ‘Dit is een goed proces geweest, maar het kan en mag nog niet stoppen. Het heeft ons ver gebracht, maar we zijn er nog niet.’

In het kort:

De gemeenten Beesel, Bergen, Gennep, Horst aan de Maas, Peel en Maas, Venlo en Venray en woningcorporaties Wonen Limburg, Antares, WoonWenz, Destion en Woongoed 2000 stelden in het kader van Weer Thuis een afsprakenkader op. Elk jaar komt er een gezamenlijke prognose van de mensen die uitstromen en een verdeling. De corporaties benutten een aandeel van de vrijkomende woningen voor de uitstroom van mensen uit beschermd wonen en de maatschappelijke opvang. Ze ontwikkelen passende woonconcepten. De zorgaanbieders zoeken vroeg contact met de corporatie en de gemeente over cliënten die gaan uitstromen. Ze begeleiden hen bij de integratie in de wijk en bij de financiën. De gemeenten voeren de regie. Op een goede regionale verdeling, op de samenwerking en op gebied van inkomen en schuldhulpverlening.

'NIET JARENLANG WACHTEN OM NORMAAL TE KUNNEN WONEN'

De gemeente Assen, woningcorporatie Actium en zorgaanbieder Cosis hadden altijd al een prima chemie. Weer Thuis gaf het zetje om die om te zetten in een serie concrete afspraken.

In de woongroep van rehabilitatiecounselor Corine Timmer wonen 25 mensen. De helft van hen wil zelfstandig gaan wonen, maar wacht op een woning. Kort geleden kreeg Rachel (42) een eigen appartement aan de rand van het centrum van Meppel. Ooit dacht niemand dat ze dit nog kon. Rachel heeft last van beperkingen door schizofrenie; ze was jarenlang opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, daarna woonde ze acht jaar in de woongroep waar Corine werkt. Rachel leerde omgaan met haar kwetsbaarheid, op tijd de signalen te herkennen en ze kreeg het financieel beter voor elkaar. Met hulp van familie en professionele begeleiding gaat het nu behoorlijk goed met haar.

'UITSTROOMPROFIELEN HELPEN PARTIJEN OM DEZELFDE TAAL TE SPREKEN'

'Onze lijn is altijd: hoop op herstel,' zegt bestuurder Ria Stegehuis van Cosis. 'Mensen worden niet gelukkig in een woonvorm; iedereen wil meedoen, een zinvolle daginvulling is essentieel voor plezier in je leven. Daar steken we op in samen met de corporatie en maatschappelijke organisaties. Voor elke cliënt willen we organiseren wat nodig en passend is.' De chemie tussen de partijen begon toen ze elkaar tegenkwamen op een themadag van Platform 31 over de huisvesting van doelgroepen. Met Weer Thuis kreeg de samenwerking vaste vorm, vertelt Gea Veldmeijer van Actium. De corporatie gaat aan de slag met het ontwikkelen van tussenvormen. 'Het is niet een doelgroep, er zit nog van alles tussen wonen in een instelling en helemaal op jezelf.' De uitstroomprofielen die binnen Weer Thuis zijn ontwikkeld, helpen in kaart te brengen welke woonvorm past bij een cliënt. Bijkomend voordeel is dat zo de zorgaanbieder, de corporatie en de Wmo-consulenten van de gemeente dezelfde taal kunnen spreken. Zelfstandig wonen vraagt vaardigheden die voor mensen met een psychische kwetsbaarheid niet vanzelf spreken. Actium draagt daarom bij aan een training woonvaardigheden geven binnen het Woonstartprogramma voor de cliënten van Cosis.

'Dat gaat over praktische dingen. Hoe ga je om met je woning en je omgeving? Wat verwacht de corporatie van een huurder?' Op de werkvloer is er nauwe samenwerking tussen de zorgverlener en de wijkconsulent van Actium. 'Vroeg in de gaten krijgen dat het slechter met iemand gaat, is essentieel om te voorkomen dat het uit de hand loopt.'

Een knelpunt is dat de druk op de stedelijke gemeenten Assen, Hogeveen en Meppel groot is. Mensen uit kwetsbare doelgroepen komen onevenredig vaak terecht in bepaalde wijken. De leefbaarheid verslechtert door armoede en sociale problematiek. Uit onderzoek van KAW blijkt dat tot 2021 ruim driehonderd mensen uitstromen uit beschermd wonen. De negen gemeenten in de regio Assen zijn in gesprek over een regionale aanpak, vertelt Jenny Chung van de gemeente Assen. Maatschappelijke opvang en beschermd wonen waren altijd een taak van de centrumgemeente, maar vanaf 2021 zijn alle gemeenten verantwoordelijk. Ging

het budget voorheen naar de centrumgemeente, straks wordt dit verdeeld over alle gemeenten. Dat vraagt om regionale afspraken over hoe het geld en de risico's worden verdeeld en over de spreiding van voorzieningen en vastgoed over de verschillende plaatsen. Een complex vraagstuk. 'Het is belangrijk dat iemand woont waar hij zijn netwerk heeft. Dat je niet automatisch uitstroomt in Assen omdat je daar in beschermd wonen hebt gezeten. Dat vraagt om faciliteiten in alle gemeenten.' Het is voor cliënten vaak een grote stap om zelfstandig te gaan wonen. 'Mensen verlaten een veilige plek, daarom zeggen wij: als het niet lukt mag je altijd terug, met een lichte Wmo-toets. Dat geeft mensen veel rust,' vertelt Chung. Bij haar collega's in de regio ziet ze langzaam maar zeker het gevoel van urgentie toenemen om het voor de doelgroep goed te organiseren. 'Gelukkig,' zegt ze, 'want het is urgent. Omdat mensen die wel zelfstandig kunnen wonen het nu niet mogen omdat er geen plek voor ze is. Het wachten mag niet te lang duren, je kunt niet jarenlang gemotiveerd blijven.'

In het kort:

Zorgaanbieders het Leger des Heils, de GGZ en Cosis willen afspraken maken met de gemeente Assen, de regiogemeenten en de woningbouwcorporaties. Gestructureerd en met veel energie werkten de zorgorganisaties samen met de gemeente Assen en woningbouwcorporatie Actium al een aantal concrete zaken uit. De uitstroom van cliënten is in beeld gebracht en ook zijn 'uitstroomprofielen' opgesteld: een methode om te categoriseren welk soort woning past bij welke cliënt. De uitstroomprofielen zijn ook elders goed te gebruiken.

'We moeten samen verantwoordelijkheid nemen'

EEN KINK IN DE KABEL DOOR TEKORT OP SOCIAAL DOMEIN

Het is niet louter Hosanna met Weer Thuis. In Eindhoven kwam er een kink in de kabel door een fors gemeentelijk tekort op het sociaal domein. De al bestaande samenwerking tussen zorgorganisaties en corporaties loopt gelukkig gewoon door.

De samenwerking tussen negen opvang- en zorgaanbieders en zes woningcorporaties heet DOOR! Die naam symboliseert dat mensen verder kunnen met hun leven als ze weer zelfstandig wonen na een periode in de maatschappelijke opvang of in beschermd wonen. Ze krijgen een woning in combinatie met intensieve begeleiding. Als het goed gaat wordt het huurcontract omgeklapt van de zorgaanbieder naar de huurder. De huurders worden nog drie jaar na het omklappen van het contract gevolgd. 'De uitstroom gaat in onze regio best goed,'

zegt Arnie van de Veerdonk van Woonstichting Thuis. De gemeente, de Woonstichting en zorgaanbieder NEOS stapten in Weer Thuis met het oog op de (door)decentralisatie van beschermd wonen en de verdere ambulantisering die daarbij hoort. Het idee was gezamenlijk meer zicht te krijgen op de uitstroom en de plaatsen waar cliënten willen wonen. Het andere vraagstuk was: hoe kun je het in de buurt beter organiseren en zorgen dat het

contact met de burens goed verloopt? 'Je moet veel systematischer samenwerken om te zorgen dat burens de ambulantisering niet als een verslechtering ervaren,' zegt Van de Veerdonk. 'De corporaties en de zorgaanbieders willen graag, maar de gemeente heeft de focus nu op het in de greep krijgen van het tekort. Het momentum is eruit. De meerwaarde van Weer Thuis is dat we een jaar lang geregeld aan tafel hebben gezeten met de ambtenaar die werkte aan de decentralisatie van beschermd wonen. We begrijpen beter waar de gemeente mee worstelt.'

'OPEN COMMUNICATIE HELPT HET BESTE TEGEN STIGMA'S'

Zorgaanbieder NEOS maakte onderwijl een draaiboek voor een betere landing van cliënten in de wijk. Naast de cliënt zijn het wijkteam, de wijkagent, andere zorgpartners en de burens betrokken, vertelt Guido van Kempen van NEOS. 'We werken voor de cliënt, maar we kijken ook naar de context. Wie zijn de burens? Waar is het buurthuis? Waar kun je terecht met vragen?' Alle persoonlijk begeleiders zijn getraind in de krachtwerkmethode waarbij het

opbouwen van een netwerk een van de belangrijke aspecten is. De transformatie is bij NEOS in volle gang. Zo wordt de oude maatschappelijke opvang locatie Het Labrehuis gesloopt. De tijdelijke bewoners zijn zelfstandig gaan wonen. Voor veertig cliënten zijn woningen en begeleiding op maat georganiseerd. Voor als het even minder goed gaat met cliënten is een 'time-in-bed' beschikbaar in de crisisopvang. Niet enkel Eindhoven, ook de regiogemeenten zijn betrokken bij deze ontwikkeling. 'We hebben bijvoorbeeld met de gemeenten Son en met Veldhoven goede afspraken gemaakt om overlast snel te signaleren en goed samen te werken zodat de cliënt zich snel thuis voelt.' Afhankelijk van de situatie en de wens van de cliënt gaan mensen kennismaken met de burens, alleen of samen met een begeleider.

'Het is belangrijk om te weten wie er naast je woont. Open communicatie helpt om stigmatisering tegen te gaan.' De belangrijkste verandering bij NEOS zit in de mindset van de medewerkers, zegt Van Kempen. 'Iedereen is zich ervan bewust dat je het samen moet doen met anderen.'

Van de Veerdonk benadrukt dat het daarbij essentieel is dat de gemeente Eindhoven haar rol in het partnerschap weer oppakt. 'Door de financiële malaise zoekt de gemeente in de eigen koker naar grip. Dat is begrijpelijk, maar het is belangrijk om te vertrouwen op partners. We zijn samen verantwoordelijk, het is belangrijk om de driehoek te sluiten.'

In het kort:

De gemeente Eindhoven heeft een tekort van 18 miljoen euro op het sociaal domein en staat voor de opgave dit in de greep te krijgen. De gesprekken in het kader van Weer Thuis waren gericht op twee doelen. Het soepel invoeren van de decentralisatie van beschermd wonen naar de regiogemeenten en een betere integratie in de wijk van cliënten die zelfstandig gaan wonen. De uitstroom van cliënten loopt al vrij goed dankzij het samenwerkingsverband DOOR! van corporaties en zorgaanbieders. Corporaties stellen omklapwoningen beschikbaar. Het eerste jaar huurt de zorgaanbieder, als alles goed gaat wordt dit omgezet in een normaal huurcontract. Dat loopt als een trein: bij 97% van de huurders slaagt het zelfstandig wonen.

Meer woningen voor doelgroepen, maar nog lang niet genoeg

OUDEREN EN EX-CLIËNTEN GGZ LEVEN PRIMA SAMEN IN HAARLEM

In Haarlem is met Weer Thuis een steen verlegd om cliënten centraal te zetten in weerwil van systemen die tegenwerken. Zo is de basis gelegd voor het uitwerken van concrete plannen: tussenvormen ontwikkelen en een betere spreiding van cliënten in de regio.

Een zelfstandige woning op een steenworp afstand van de Haarlemse binnenstad. Begeleiding op maat en altijd iemand in de buurt als het nodig is. Voor zes mensen die eerst woonden in een ggz-kliniek, is het gelukt. Dat ging niet zonder slag of stoot, maar alle betrokkenen zijn het over een ding eens: deze kant moet het op.

De woningen zitten op een verdieping van het zorgcomplex De Roos: een verpleeghuis en appartementen voor ouderen met een zorgbehoefte. Het RIBW levert begeleiding, Reinalda thuiszorg, Pré Wonen het vastgoed. Een deel van de bestaande bewoners was er eerst niet gerust op, vertelt strategisch adviseur Dion Heinis van Pré Wonen. 'Allerlei verhalen deden de ronde over de nieuwe burens. Wat waren het eigenlijk voor een vreemde mensen?' Een koffie-ochtend met informatie, kennismaken en taart kon de angst wegnemen. Nu wonen de ouderen en de bewoners met een

psychische kwetsbaarheid prima samen, er zijn geen problemen.

Het project in de wijk Het Rozenprieel is exemplarisch voor de richting die de gemeente Haarlem, het RIBW en Pré Wonen op willen. Cliënten centraal stellen, organiseren wat nodig is om hen zelfstandig te laten wonen. Maar tussen droom en daad staat een wereld van systemen en regels die niet altijd helpen.

In het kader van Weer Thuis zaten de gemeente, Pré Wonen en het RIBW op bestuurlijk niveau aan tafel. In Haarlem is het huisvesten van kwetsbare groepen een grote opgave. De laatste jaren wijst Pré Wonen in sommige complexen meer dan 40% van de woningen toe aan speciale doelgroepen. 'Je krijgt daar een stapeling van problemen. We zijn enorm aan het stoeien hoe we dit kunnen oplossen: het beheer aanpassen, bouwen en erop aansturen dat doelgroepen meer in de regio worden verdeeld.'

TUSSEN DROOM EN DAAD STAAT
EEN WERELD VAN SYSTEMEN
DIE NIET HELPEN

De opbrengst van de bestuurlijke bijeenkomsten in het kader van Weer Thuis laat zich niet vangen in SMART-geformuleerde bullets. De winst zit in de kennismaking, het beter begrijpen van de context waarin de verschillende partijen opereren, en vooruit: wat kleine aanpassingen van de taaie systemen. Naomi Tas, bestuurder van het RIBW, is bijvoorbeeld blij dat bij de gemeente de scheiding tussen vastgoed en zorg is overbrugd door een andere portefeuille-indeling in het nieuwe college van B&W. 'Veel cliënten willen graag zelfstandig(er) wonen, maar die woningen zijn er niet.' Samen met Pré Wonen onderzoeken de zorginstellingen of je een grotere woning kunt splitsen. Zo kunnen cliënten zelfstandig wonen en ook iets aan elkaar hebben.' Maar mag het? Krijgen cliënten niet te maken met de kostendelersregeling die hun uitkering in gevaar brengt? Voor cliënten is het sowieso een moeilijke stap om financieel weer geheel op eigen benen te staan. 'Dat geeft stress en het vraagt

intensieve begeleiding en maatwerk, dat wil zeggen dat verschillende domeinen samenwerken vanuit de leefwereld van de cliënt,' zegt Tas. De systemen zijn daar nog niet op afgestemd. 'Met Weer Thuis is er allicht een steen verlegd,' zegt Tas, 'maar het is nog niet voldoende. Ook niet qua aantallen woningen, de tijdelijke verhoging van het beschikbare aantal is een druppel op de gloeiende plaat, want de vraag neemt toe; er zijn meer woningen nodig.'

Haarlem en de regiogemeenten werken aan een PACT gericht op het uitstromen van cliënten naar de plaats waar zij vandaan komen. Het voordeel is tweeledig: cliënten hebben daar een netwerk en het ontlast de overbelaste woningmarkt in Haarlem. Dat vraagt passende zorg en goede begeleiding om cliënten een zachte landing te geven in de wijk. Tas: 'Weer Thuis heeft ons een goed inzicht gegeven in waar de gaten vallen. Daar bouwen we op voort.'

In het kort:

Corporaties, zorgaanbieders en de gemeente Haarlem maakten op bestuurlijk niveau afspraken voor een betere uitstroom van cliënten van beschermd wonen. Vanwege de grote behoefte aan woningen door het scheiden van wonen en zorg komen tijdelijk niet 62 maar 100 woningen beschikbaar voor kwetsbare doelgroepen. De woningcorporaties gaan kritischer kijken in welke complexen cliënten wel en niet kunnen worden gehuisvest. De zorgaanbieders en de corporaties zetten versterkt in op woonbegeleiding en een zachte landing in de wijk. De gemeente intensificeert de inzet van budgetcoaches om cliënten financieel beter te begeleiden.

'IEDEREEN WIL HET GOED REGELEN VOOR KWETSBARE MENSEN'

Maatwerk is het sleutelwoord voor de vernieuwing van beschermd wonen in de Hoeksche Waard. Zorg, corporatie en gemeente kijken samen wat nodig is voor een cliënt. Niet de regels, maar de mens staat centraal.

Wonen waar je een netwerk hebt opgebouwd met passende zorg binnen handbereik. Hoe organiseer je dat in kleine dorpen? Dat is de vraag in de Hoeksche Waard. Woningen en voorzieningen zijn nu vooral te vinden de grootste kern, Oud-Beijerland in de nabijheid van een voorziening voor beschermd wonen waar 24 uur zorg beschikbaar is, vertelt Marianne Ras van zorgorganisatie Pameijer. 'Om zorg te kunnen bieden in de kleinere kernen heb je een minimaal aantal cliënten nodig en je moet samenwerken met andere partners, bijvoorbeeld uit de ouderenzorg. Wonen in alle wijken – ook in het landelijk gebied – vraagt dat je zorg voor verschillende doelgroepen slim combineert. Je moet buiten de gebaande paden denken.'

'MENSEN STAAN CENTRAAL, NIET DE REGELS OF DE PROTOCOLLEN'

Woningcorporatie HW Wonen vindt een goede verdeling van cliënten over de verschillende kernen in de Hoeksche Waard belangrijk, anders wordt de druk op het woningaanbod en de leefbaarheid in Oud-Beijerland onevenredig groot. 'Maar het is begrijpelijk dat dit uit het oogpunt van zorg lastiger is te organiseren,' zegt Susan van der Steen van HW Wonen. Wethouder Ina van der Werf van Oud-Beijerland doet mee aan Weer Thuis voor de nieuwe herindelingsgemeente Hoeksche Waard. Voor haar is maatwerk het sleutelwoord. 'We hebben geen blauwdruk, het gaat erom per cliënt te kijken in welke plaats de slaagkans het grootst is en wat daarvoor nodig is. Dat we dit nu gaan beter gaan doen, is voor mij de meerwaarde van Weer Thuis.'

Ras en Van der Steen zijn het daar van harte mee eens. De corporatie en de zorgaanbieder kregen door Weer Thuis meer oog voor elkaars dilemma's. Volkshuisvesting en zorg zijn anders georganiseerd en ze moeten verschillende regels naleven. 'Je moet je echt verdiepen in die andere wereld om te begrijpen waarom soms zo moeizaam gaat,' zegt Van der Steen. Zo ging HW Wonen energiek aan de slag om voor cliënten geschikte woningen te vinden. Maar toen bleek aan de kant van de zorg dat de beoogde cliënten nog niet zover waren. 'Het is niet met een schaar te knippen. De zorgaanbieders hebben van

ons geleerd dat wij niet zomaar een woning vrij hebben, en wij weten nu dat het aan de zorgkant precair is om een cliënt voor te bereiden.' Daarom is de uitstroommonitor ontwikkeld. Een werkproces om al bij de instroom van een cliënt te beginnen met de voorbereiding op de dag dat hij weer zelfstandig gaat wonen. 'In de periode van beschermd wonen bouwt de cliënt een netwerk op waarop hij kan terugvallen als niet meer bij ons woont. Dat is wat lastiger in de meer afgelegen dorpen, maar we denken er wel over na hoe dat zou kunnen,' zegt Ras. De gemeente is daarbij een cruciale partner omdat die stuurt op inkoop en kwaliteit van het zorgaanbod. Wethouder Van der Werf geeft het stokje binnenkort door. 'In de overdracht voor mijn opvolger staat onze aanpak beschreven: per cliënt kijken naar wat nodig is.

Behandeling, begeleiding en ook welzijnswerk is van belang. Het hoeft niet altijd professionele hulp te zijn. We hebben in de Hoeksche Waard goede ervaring met buurtcirkels waarbij mensen elkaar helpen; de een is een klusser, de ander weet alles van computers of koken. Dat werkt heel goed, juist voor mensen die normaal wat meer moeite hebben met sociaal contact.'

De kern van de aanpak in de Hoeksche Waard is dat partijen elkaar weten te vinden op casusniveau. 'Mensen staan centraal, niet de regels en de protocollen,' zegt Van der Werf. Het werkt goed omdat iedereen enthousiast is, vult Van der Steen aan. 'We staan er hetzelfde in: iedereen wil het goed regelen voor kwetsbare mensen.'

In het kort:

De gemeente Hoeksche Waard, woningcorporatie HW Wonen en zorgaanbieders Cavent en Pameijer hebben afgesproken dat in de Hoeksche Waard tien tot twintig cliënten kunnen uitstromen uit beschermd wonen. Dat vraagt om woningen en voorzieningen. Niet alleen in Oud-Beijerland, maar ook in de andere kernen op het eiland. De gemeente zorgt dat cliënten waar nodig hulp krijgen, bijvoorbeeld op het terrein van werk en inkomen. De zorgaanbieders zorgen voor de nodige begeleiding. Er wordt een uitstroommonitor ontwikkeld en de partijen blijven samenwerken om de afspraken waar te maken. Daarvoor stellen ze allemaal mankracht beschikbaar.

DAKLOOSHEID VOORKOMEN MET MEER KENNIS VAN DE REGELS BIJ HULPVERLENERS

Elkaar beter kunnen vinden; het maakt in de praktijk verschil. Woningcorporatie Haag Wonen vond dankzij goede contacten snel een oplossing voor een minderjarige jongen en zijn illegale halfbroer. Hun moeder was overleden en ze dreigden dakloos te worden.

Hoe we dat voor deze minderjarige jongen en zijn halfbroer precies hebben geregeld, is nu niet belangrijk, zegt Els van der Schans van Haag Wonen. Ze vertelt het enkel om te illustreren hoe belangrijk goed samenspel is tussen de zorgorganisatie, de corporatie en de gemeente. Weer Thuis gaf daaraan een impuls.

In het Weer Thuis-traject in Den Haag stonden de ervaringen van cliënten centraal, in modern managersjargon: de klantreis. Medewerkers van de gemeente, Haag Wonen en het Leger des Heils spraken uitgebreid met een aantal cliënten van beschermd wonen en de maatschappelijke opvang. Hoe kwamen zij in een instelling terecht? Was het te voorkomen geweest? Een van die cliënten is Laura. Zij deed uit de doeken hoe ze na ernstige overlast van de burens overspannen introk bij haar dochter. Omdat ze haar woning had opgezegd, verloor ze haar woonduur. Vervolgens woonde ze drie jaar in verschillende instellingen. Het is exemplarisch

voor een terugkerend probleem: mensen met een psychische kwetsbaarheid hebben moeite met het complexe systeem van woningen verdelen en toewijzen. 'Uit de klantreizen blijkt dat er vaak nog mogelijkheden waren geweest om dakloosheid te voorkomen,' zegt Hans Dingemans van het Leger des Heils. Zo besloten het Leger en Haag Wonen om ambulante begeleiders en medewerkers van de nachtopvang te trainen. 'We hebben een workshop gemaakt met uitleg over het woningverdeelsysteem,' vertelt Van der Schans. 'Medewerkers weten nu hoe ze cliënten gericht kunnen bevragen over hun woonsituatie. Een cliënt die de bijdrage aan het woningverdeelsysteem niet heeft betaald wordt uitgesloten, maar onder bijzondere omstandigheden is er coulanace mogelijk. Ook als iemand bijvoorbeeld door omstandigheden zijn woonduur heeft verspeeld. Het blijkt heel belangrijk te zijn dat hulpverleners nu weten hoe het systeem werkt.' Omgekeerd schakelt de corporatie geregeld het Leger des Heils in als er signalen zijn dat het niet goed gaat met een huurder. 'We hebben elkaar beter leren kennen, de lijnen zijn kort,' zegt Dingemans. Dat helpt, ook de gevallen waarin de systemen het leven tegenwerken. Zo voerde de corporatie een ingrijpende woningverbetering uit aan de (omklap)woningen, waarvan het Leger des Heils de huurder is tot het contract na verloop van tijd overgaat op naam van de cliënt, als die zich

een goed huurder heeft getoond. 'Na de renovatie bleek de huur flink te stijgen op het moment dat het huurcontract wijzigt. Voor een cliënt is zo iets heel ingrijpend. Ook dat illustreert hoe belangrijk het is dat je weet hoe systemen werken, en dat je in speciale gevallen kunt afwijken.'

'HET IS OOK EEN POLITIEK VRAAGSTUK, WAT GEEF JE PRIORITEIT?'

Dingemans merkt op dat deze verbeteringen nog niet leiden tot extra woningen voor mensen die kunnen uitstromen uit beschermd wonen. 'Het is ook een politiek vraagstuk, wat geef je prioriteit? De politiek besloot bijvoorbeeld eerder om vierhonderd woningen te realiseren voor internationale studenten.' Van der Schans wijst eveneens op schaarste. 'De vraag is groot, het aanbod gering, de vraag of er

meer woningen beschikbaar kunnen komen voor een bijzondere doelgroep komt steeds terug. Maar dat is geen structurele oplossing.'

Rond Weer Thuis – en ook eerder – stelden de partijen vast dat de stap tussen intramurale zorg en zelfstandig wonen soms te groot is. 'Je wordt opeens geacht om alles zelfstandig te kunnen, maar je moet soms ook een stapje achteruit kunnen maken,' zegt Van der Schans. Haag Wonen en het Leger des Heils werken daarom samen aan een tussenvoorziening, bijvoorbeeld een wooncomplex met zeventig zelfstandige appartementen met ambulante zorg in Den Haag Zuidwest. 'Met Weer Thuis hebben we het besef versterkt dat we samen voor een opgave staan. Je ziet het ook aan de taskforce voor wonen en zorg die het college van B&W heeft ingesteld, gericht op het beter doorstromen van cliënten. Er is duidelijk beweging.'

In het kort:

In het kader van Weer Thuis zaten in Den Haag verschillende partijen aan tafel. Medewerkers van het Sociaal Wijkzorgteam, verhuur- en beheerconsulenten en de woonmanager van Haag Wonen, hulpverleners van de Kessler Stichting, de manager van het Leger des Heils en een beleidsmedewerker van de gemeente Den Haag. Ze gingen diepgravend in gesprek met cliënten en stelden op grond daarvan een actielijst op. Die leidt tot meer en betere informatie over wat er mogelijk is bij de diverse partijen, en speciaal op het gebied van wonen en het woningverdeelsysteem. Minder mensen worden daardoor dakloos. Weer Thuis heeft geleid tot meer samenwerking tussen zorgaanbieders en de corporatie. De corporatie traint hulpverleners bijvoorbeeld in de regels van het woningverdeelsysteem.

©December 2018, Den Haag

Vormgeving: *Aedes*
vereniging van woningcorporaties

